

ב"נ בקיום מצוות

שיטת הרמב"ם

מבואר ברמב"ם בכמה וכמה מקומות שב"נ יכול לקיים מצוות אע"פ שאינו מצווה בהם, ומקבל שכר. וז"ל הרמב"ם (מלכים י, י) בן נח שרצה לעשות מצוה משאר מצוות התורה כדי לקבל שכר, אין מונעין אותו לעשותה כהלכתה. ואם הביא עולה מקבלין ממנו, נתן צדקה מקבלין ממנו. ויראה לי שנותנין אותה לעניי ישראל, הואיל והוא ניזון מישראל ומצוה עליהם להחיותו, אבל העכו"ם שנתן צדקה מקבלין ממנו ונותנין אותה לעניי עכו"ם.

הפטור מן הדבר ועושהו

כדברי הרמב"ם מבואר גם ברמב"ן (קידושין לא, א), עי"ש שדן לגבי הא דנחלקו הראשונים האם אשה יכולה לברך על קיום מ"ע שהז"ג, אחרי שהוכיח כדברי ר"ת שיכולה לברך כתב וז"ל, ואי קשיא והא אמרינן בירושלמי כל העושה דבר שאינו מצווה בו נקרא הדיוט, התם שעושה דבר שאינו מצווה מן התורה כלל שהוא כמוסיף על התורה, אבל מי שעושה מצוות התורה כתקנן, אע"פ שלא נצטוה הוא בהם **כגון נשים וגוים** מקבלים עליהם שכר, שכל דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום.

לפמש"כ הרמב"ן שהטעם שאין כאן משום "הפטור מן הדבר ועושהו" משום "דרכיה דרכי נועם", אולי יש ליישב קושיית האחרונים איך קיימו האבות את התורה קודם שניתנה, הרי כל הפטור מן הדבר ... נקרא הדיוט, וי"ל שהיות ועתיד הקב"ה לצוות על מצוות אלו, ע"כ שיש בעשייתן דבר טוב, ד"דרכיה דרכי נועם", א"כ גם קודם שניתנה התורה שפיר קיימו התורה. וזה בהנחה כדברי דרשות הר"ן (דרוש האחד עשר) שהביא שני סברות בענין אם אמרינן שבאמת אין טעם למצוות, אלא כולן נמשכות רק משום שכך רצה השי"ת, או שמה שאסרה וציוותה תורה הוא משום שיש בהם בעצם תועלת או נזק, וצידד הר"ן כסברא השניה ע"ש. ולדבריו אפילו קודם מתן תורה קיים ה"ענין" לקיים מצוות התורה. וזה דלא כמו שמטו בשם הגרי"ז שרק משום שהתורה ציוותה הוי דבר רע, ואכמ"ל.

מתי נקרא הדיוט ומתי הוי מצוה מן המובחר

ובעיקר הענין של הפטור מן הדבר וכו', עי' בדברי הגר"א בשנות אליהו (ברכות פ"א מ"ג) וז"ל, בכמה מקומות אמרינן כל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט, ובכמה מקומות מצינו שאע"פ שפטור מן הדבר אם עושה הוא מצוה מן המובחר. ונראה כל שהוא מצוה בעצם אלא שלא הצריכוהו חכמים, אם עושהו **נותנין לו שכר שעושה מצוה מן המובחר**. וכמו שאמרו ההוא דעבד כב"ש ואשכח ארנקא דדהבא, דכתבו התוס' (ברכות נב, ב) שגם ב"ה מודים לב"ש אלא שלא הטריחוהו, וכן בעשרה דברים שצריך הכוס וכמ"ש תוס' (ברכות נא, א), **וכן אמרו בסוכה שהיו מחמירין על עצמן לשתות מים בסוכה, ובמי שהיה בדרך ולא רצה לשתות עד שבא לסוכה**.

שתית מים חוץ לסוכה

[דרך אגב יש ללמוד מדבריו הק' שני דברים, א' שמי שמקפיד לשתות מים רק בסוכה יש לו קיום מצוה מן המובחר ולא "חיוב מצוה בעלמא".

וב' שגם מי שהוא בדרך יש חומרא לא לשתות אפילו מים, ודלא כמו שמטו משמיה דהגרשז"א זצ"ל שרק אם יש לו אפשרות ליכנס בסוכה יש ענין להחמיר, אבל לא אם ע"י זה בכל מקרה לא יכנס לסוכה, שאז יש כאן משום ביטול שמחת יו"ט. ויש ליישב, דאולי רק היכא שאם לא יכנס לסוכה אז לא ישתה כלל אז אין ענין להחמיר, שהרי ליכא איסור לשתות חוץ לסוכה, אלא שיש ענין שיעשה הכל בסוכה, אבל במקרה של הגר"א הרי הוא כותב שלא רצה לשתות עד שבא לסוכה, וי"ל שכוונתו שישתה פעם אחת, ואם ישתה עכשיו לא ישתה עוד, ולכן יש ענין לחכות שהשתיה יהיה בסוכה, ודו"ק].

להפסיק סעודתו כדי להתפלל

ממשיך הגר"א, וכן אין צריך להפסיק לתפלה בתוך הסעודה, ואם הפסיק תבא עליו ברכה. אלא שהק' הגר"א שבירושלמי מבואר שגם בכה"ג נקרא הדיוט, ואדרבה זה הציור שעליו נאמר הדין דנקרא הדיוט. וז"ל והא דקתני בירושלמי (סוף פרק היה קורא) במעשה דר"י ור"ש הוי אוכלין כו' אתא עונתא דצלותא וקם ר"ש ומצלי, א"ל ר"י לא כן אולפן כל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט, א"ל והא תנינן חתן פטור כו', ותנן חתן אם רוצה לקרות כו', א"ל יכול אנא פתר לה כו"ג. משמע דלדידן אין רשאי לעשות משום דכל הפטור כו', אינו ראייה משום דא"ל יכול אנא פתר לה כו', ודיחוי בעלמא הוא, אבל לא באמת. [לענ"ד לא עמדו הרבה על דברי הגר"א אלו, שהרבה מקשים

מצויר הירושלמי לגבי להפסיק סעודתו, שאפילו היכא שיש קיום מצוה עדיין מקרי הדיוט, ולדברי רבינו הגר"א ניהא].

וכן הוא כאן (ברכות יא, א) פליגי בזה עשה כדברי בית שמאי עשה, פירוש עשה מצוה מן המובחר, אף שבית הלל סברי אין צריך להטות, מ"מ עשה מצוה מן המובחר כמו בכל מקום שהוא, ור"י אמר שלא עשה ולא כלום. פי' אין בזה תועלת כלל, כי ב"ה סברי שאין מצוה כלל להטות ואין בזה תועלת כלל. ומביא ראיה מסוכה שאע"פ שישב בסוכה אין בזה מצוה לב"ש. שאין מצוה כלל לישב בסוכה כזה כן הוא כאן לב"ה.

כשיש חשש איסור הוי הדיון

בעיקר הנידון מתי נקרא הדיוט ומתי הוי מצוה מן המובחר, ע"י בספר חק יעקב (תעב ס"ק י) שכתב וז"ל ואף שלקמן (סוף סימן תרל"ט) כתב הרב בהג"ה לענין גשמים שאם אינו יוצא מתוך סוכתו נקרא הדיוט, שאני התם כיון דתורה פטרתו שלא יצטער גופו, כי דרכיה דרכי נועם (משלי ג, יז), על כן אסור לו להחמיר ולצער גופו וכל שכן ביום טוב, וכן מבואר להדיא בתשובת מהר"י ווייל (סימן קצ"א) בדיני סוכות, מה שאין כן בשאר דברים אפשר דמותר להחמיר היכא דליכא צד איסור. משמע מלשונו שהפטור של מצטער הוא משום דרכיה דרכי נועם, וקשה שהתוס' כתבו שפטור משום "תשבו כעין תדורו". והאמת שבשו"ת מהר"י ווייל לא כתב כדמשמע מהה"י, וז"ל ומצטער פטור, ומש"ה ירדו גשמים פטור ושיעורא משתסרח המקפה, ואם יאכל בה נקרא הדיוט דכתיב דרכיה דרכי נועם וגו'. משמע שאין פטור מצטער משום דרכי נועם, אלא שאם פטרתו התורה אז אין ענין להחמיר במקום צער משום דכתיב דרכיה דרכי נועם, ודו"ק.

וכעין דבריו כתב גם בב"ה"ל (סימן תרל"ט) וז"ל זה הכלל הוא דוקא במקום שיש בו צד איסור, כמו במצטער דהוי חילול יו"ט, ואפילו בחוה"מ חייב לכבדו, אבל אם אינו מצטער רשאי להחמיר כמו ר"ג שהחמיר על עצמו בדלי של מים ואמר העלום לסוכה.

מצוות שיש בהם קדושה

נחזור לעניינינו, כתב הרדב"ז (שאע"פ שלא מונעים מב"נ לעשות מצוה, מ"מ במצוות שצריכין קדושה וטהרה כגון תפילין ס"ת ומזוזה אני חוכך להחמיר שלא יניחו אותם לעשותן. וקצ"ע סתימת הרמב"ם שלא חילק בין שאר מצוות לתפילין ומזוזה.

מילה

עוד כתב הרמב"ם (מילה ג, ז) וז"ל עכו"ם שצריך לחתך ערלתו מפני מכה או מפני שחין שנולד בו היה אסור לישראל לחתוך לו אותה, שהעכו"ם אין מעלים אותם מידי מיתה ולא מורידין אותן אליה. אע"פ שנעשית מצוה ברפואה זו, שהרי לא נתכוון למצוה, לפיכך אם נתכוון העכו"ם למילה מותר לישראל למול אותו, משמע שהטעם משום דאז מקיים מצוות מילה, כמי שאינו מצוה ועושה.

הפרשת תרומה

איתא במשנה (תרומות ג, ט) העובד כוכבים והכותי תרומתן תרומה ומעשרותן מעשר והקדשן הקדש. ופירש הרמב"ם וז"ל אע"פ שאין הגוים חייבין במצות, אם קיימו מהם משהו מקבלים עליהן מקצת שכר, וזה מן הכללים אצלינו. והואיל ומקבלים עליהם שכר, מעשיהם בהם קיימים כמו שאתה רואה. מבואר בדבריו דלולי שהיו מקיימים שכר אז אין במעשיהם משום מצוה כלל, ואם היו מפרישים תרומה לא היה חל התרומה כלל.

צדקה בב"נ

במה שנוקט הרמב"ם בהלכות מלכים לדוגמא מצות צדקה שב"נ יכול לעשות מצוות כדי לקבל שבר, מבואר שס"ל שאין ב"נ מצווה על מצות צדקה. אמנם בחידושי הר"ן (סנהדרין נו, ב) מבואר שס"ל שב"נ מצווה על מצות צדקה. דהנה הגמ' אומרת "ויצו" - אלו הדינין, וכן הוא אומר כי ידעתי... לעשות צדקה ומשפט, וכתב הר"ן דה"נ הו"ל למיחשב צדקה דהא כתיב לעשות "צדקה" ומשפט, אלא משום דצדקה לא חשיב משום דקום עשה לא קחשיב כדאיתא לקמן. ואין לומר דבצדקה לא מחייבי דהא איקשינן לקמן ואשה לא מיפקדא והא כתיב כי ידעתי למען אשר יצוה וכו' ואמרינן בניו לדין ביתו לצדקה, אלמא דבצדקה נמי מחייבי. ואשכחן דמיענש עלה דכתיב (אצל סדום) "ויד עני ואביון לא החזיקו". אבל בסוף כתב דעל הצדקה דליכא אזהרה איכא למימר דלית בה חיוב מיתה.

פשרה

וצ"ע א"כ איך הרמב"ם יפרש הפסוק "לעשות צדקה ומשפט", וי"ל שס"ל כדברי רש"י והמאירי (סנהדרין נו, ב) שלומד מהפסוק הזה שבני נח מצווין על הדינין ועל הפשרות, ו"צדקה" זו פשרה. ועי' ביד רמ"ה (סנהדרין נו, ב) שמביא שני הפירושים, וז"ל אית דאמרי דהאי צדקה פשרה היא כדאמרינן (לעיל ו, ב) "ויהי דוד עושה צדקה ומשפט", ומסתברא לי לצדקה ממש קאמר, והאי דלא חשיב לה גבי המצות משום דמצות עשה היא.

ברכה על מצות צדקה

על פי דברי הר"ן רצה הכלי חמדה (פרשת וירא) ליישב קושית הרשב"א (שו"ת הרשב"א סי' יח) למה אין מברכין על הצדקה, ומתריץ הכלי חמדה שלפמ"ש הרמ"ע מפאנו במאמר העתים, דבמצוה שגם בני נח מצווין אין מברכין, א"כ לפי הר"ן שב"נ מחויבים בצדקה אין לברך.

ובאמת הדברים מפורשים בספר הרוקה (סימן שסו) שכתב שכל המצות שהן חקות וגזירה צריך לברך, כגון שילוח הקן וראשית הגז ושאר מתנות כהונה וכו', אבל כל דבר שגם בני נח הוזהרו עליו כגון גזל גניבה וחמס והוענשו יד עני לא החזיקו וצדקה וכו'.

ברכה על מצות כאו"א

על דרך הכלי חמדה כתב גם בשו"ת בנימין זאב (סי' קסט) ליישב למה אין מברכים ברכת המצוות על כיבוד אב ואם, דמאחר שהגויים ג"כ מכבדין את הוריהם שוב אין לומר **אשר קדשנו** במצוותיו וכו' וכנ"ל. וז"ל על מה ששאלת למה אין אנו מברכין על מ"ע דכבוד אב ואם, ואהידור זקן, ועל כמה מ"ע דאנן עבדינן, הטעם הוא דאין מברכין **אלא על מצות שאנו מקודשין מן האומות**, שאין האומות עושין אותם כלל, אבל במצות שאפילו האומות עושין אותן לפעמים לא מברכין, כי בהן אין אנו מקודשין מהן כי לפעמים עושין אותם כמונו, כגון כבוד אב ואם והדור לזקן וכדומה. ומבואר בלשוננו שאינו רוצה לומר שיש חיוב בגוי לכבד אביו ואמו, אלא דכיון שעכ"פ בנימוסיהן איכא לכבד אב ואם, וממילא כבר לא שייך לומר "אשר קדשנו" כנ"ל.

מצוות שכליות

הבאנו דברי הר"ן שאנשי סדום נענשו משום שלא קיימו מצות צדקה, ועי"ע ברבינו בחיי (בראשית יח, כ) שכתב שהחטאת הזאת היתה שהיו בהם כל המדות הרעות, וכמו שדרשו רז"ל (סנהדרין קט, א) "ואנשי סדום רעים - וחטאים - לה" - מאוד, "רעים בממונם שנאמר (דברים טו, ט) "ורעה עינך באחיך האביון", **וחטאים** בגופם, כדכתיב (בראשית לט, ט) "וחטאתי לאלקים", **לה" -** זו ברכת השם, **מאד** - זו שפיכות דמים, שנאמר (מלכים - ב כא, טז) "וגם דם נקי שפך מנשה הרבה מאד", **אבל נגמר דינם בעון שהיו מואסים את הצדקה ולא היו משגיחים על ענייהם ועל רעיהם שהיו מוטלים ברעב**. והנביא העיד כן באמרו: (יחזקאל טז, מט) "הנה זה היה עון סדום אחותך גאון **שבעת לחם** ושלות השקט היה לה ולבנותיה **ויד עני ואביון לא החזיקה**, לפי שהיו תדירין בחטא הזה לכך נגמר גזר דינם עליו, שהרי אין לך אומה בעולם שלא יעשו צדקה אלו עם אלו, ואנשי סדום היו מואסים בה והיו אכזרים בתכלית, **ואף על פי שלא נתנה תורה עדיין, הנה הצדקה מן המצות המושכלות, ודבר מתועב הוא שיראה אדם את מינו מוטל ברעב והוא עשיר ושבע מכל טוב ואינו מרחם עליו להשיב את נפשו**, על אחת כמה וכמה על מי שהוא מאומתו ודר עמו בעיר אחת, ועל כן אבדן הש"י לאנשי סדום שהיו מונעים אותה ולקח נקמת העניים. הרי שנענשו על זה שלא קיימו מצות צדקה אע"פ שלא נצטוו על מצות צדקה, והיינו משום דצדקה הוי מן המצוות המושכלות. וידועים הם דברי רבינו נסים גאון (ריש ברכות) שגם גוים מצווים על מצוות שכליות.

גויים במצות כאו"א

והנה כתב הרמ"א (יו"ד סימן רמא, ט) שגר אסור לקלל אביו, שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה, והק' הפרי מגדים (אגרת ג) הרי גוי אינו מצווה במצות כיבוד אב ואם, ות"י שכיבוד אב ואם הם מן המושכלות, ובני נח נהגו בו מעולם, ומסתמא היו מענישין ג"כ עליהם בנימוסיהן, ולכן אתי שפיר, שאע"פ שב"נ אינו מחויב בכאו"א, אבל היות ובדרך כלל מקיימים המצוה שייך לומר באנו מקדושה קלה וכו'.

ולכאורה לפי דברי רבינו נסים גאון ושאר הראשונים (הנ"ל) שב"נ מצווים על מצוות שכליות, א"כ ודאי מצווין על מצות כיבוד אב ואם, שאין לך מצוה שכלית יותר מזה. וכן כתב הנצי"ב בההסכמתו לספר אהבת חסד. אבל לכאורה דבריהם נגד גמ' מפורשת (קדושין לא, א) במעשה של דמא בן נתינא, שקיבל שכר גדול בשביל מצות כיבוד אב ואם, ואמרו בגמ' ומה מי שאינו מצווה ועושה כך, מצווה ועושה על אחת כמה וכמה, דאר"ח גדול מצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה. הרי לך להדיא שב"נ נחשב כאינו מצווה ועושה לגבי מצות כיבוד אב ואם. ובספר תופעת ראם ת"י על פי הסוגיא דב"ק (לז, א) דדרשינן מהא דכתיב "עמד ויתר גוים" שהקב"ה ראה שאין ב"נ מקיימים מצוותן, אז התיר

להם ר"ל שאינם מקבלים שכר אלא כאינו מצווה ועושה, א"כ היות וכל הנדון בסוגיא דקידושין (שם) אינו אלא לגבי שכר, י"ל שכוונת הגמ' שדמא בן נתינה לא קיבל שכר כמצווה ועושה. אבל עדיין צ"ע קצת בלשון הגמ' "ומה מי שאינו מצווה ועושה כך", ולא אמרו "ומה מי שאינו מקבל שכר כמצווה ועושה כך, ומשמע שבאמת אינו נחשב כמצווה.

עכו"ם ששבת

כתב הרמב"ם (מלכים י, ט) וז"ל עכו"ם שעסק בתורה חייב מיתה, לא יעסוק אלא בשבע מצות שלהן בלבד, וכן עכו"ם ששבת אפילו ביום מימות החול, אם עשאהו לעצמו כמו שבת חייב מיתה, ואין צריך לומר אם עשה מועד לעצמו, כללו של דבר אין מניחין אותן לחדש דת ולעשות מצות לעצמן מדעתן, אלא או יהיה גר צדק ויקבל כל המצות, או יעמוד בתורתו ולא יוסיף ולא יגרע, ואם עסק בתורה, או שבת, או חדש דבר, מכין אותו ועונשין אותו, ומודיעין אותו שהוא חייב מיתה על זה אבל אינו נהרג.

ודברי הרמב"ם שגדר האיסור בגוי ששבת ועוסק בתורה הוא משום מחדש דת, צריכים ביאור רב, דמדוע אם מקיים שאר מצוות אינו חשיב מחדש דת. וכן קשה לאידך גיסא, מדוע חשיב מחדש דת אם עוסק בתורה או שומר שבת כדי לקבל שכר, והרי כתב הרמב"ם שעכו"ם רשאי לקיים מצוות ע"מ לקבל שכר.

ואולי הרדב"ז בא ליישב זה וכתב שאם רצה לעשות באומרו שצטווה עליה אין מניחין אותו לעשותה, אלא אם עשאה כדי לקבל עליה שכר כמי שאינו מצווה ועושה, וכן דקדק רבינו וכתב כדי לקבל שכר. אבל עדיין קשה דא"כ אין ההבדל בין שבת ותורה לשאר מצוות, אלא אם מכוון לחיוב או רק לקבל שבר, וצ"ע.

שיטת האגר"מ

ומכח קושיית האלו נוקט בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ב סי' ז) שבאמת זה שייך גם בשאר מצוות. עי"ש שנשאל בענין עכו"ם שעושים מצות שאינם מצוים ממצות התורה אם יש להם שכר. השיב הגרמ"פ שאע"פ שאין לו פנאי לשעה קלה, שצריך להשיב לשואלים למעשה, מ"מ כיון שהשואל הרבה להשיג עליו, ושדבריו נראים כמתמיהים וכסותרים את המפורש מוכרח להשיב.

צדקה והקדש שאני

וז"ל מה שהקשה על מה שכתבתי שעכו"ם אין להם שום שכר כשעושים מצות שישראל מצוים בהם, מהרמב"ם שפירש בטעם שתרומתן תרומה והקדשן הקדש משום שאע"פ שאינן חייבין במצות אם עשו מהם שום דבר יש להם קצת שכר, וכיון שהם משתתפין עמנו בשכר מעשיהן במצות קיימין, הנה ברור שקאי רק על אלו מצות דהקדש וצדקה וכדומה, שמצינו בבלק שקבל שכר על הקרבנות שהביא, ובצדקה מפורש בנבוכדנצר בפסוקים דנביאל, וכן בעניני מצות כהא דשכר שיחה נאה דהצעירה בבנות לוט, וכהא דכבוד ה' כג' פסיעות דנבוכדנצר, אבל בשמירת שבת ויו"ט והנחת תפילין וציצית וסוכה ולולב ושופר ואכילת כשרות וזהירה משעטנז וכדומה אין להם שום שכר ע"ז, דאין שייכין כלל למצות אלו כיון דליתנהו בקבלת התורה ואינם מצות לדידהו כלל. ויש להעיר שמסתימת לשון הרמב"ם בפיה"מ משמע שמדבר על כל המצוות, וצ"ע. עוד יש להעיר שהרמב"ם בהל' מלכים (י, י) נותן דוגמא של צדקה וקרבתן, ועי' בסמוך שהגרמ"פ מפרש דבריו שאין מונעין מהם לעשות מצוות, אבל אינו מקבל שכר.

ואף דהדבר הזה מוכרח בסברא נראה מוכרח כן מהרמב"ם (מלכים י, ט) שעכו"ם שעסק בתורה ועכו"ם ששבת אפילו באחד מימות החול ועשה מועד לעצמו חייב מיתה, ומסיק כללו של דבר אין מניחין אותו לחדש דת ולעשות מצות לעצמן מדעתן, אלא או יהיה גר צדק ויקבל כל המצות או יעמוד בתורתם ולא יוסיף ולא יגרע. ולכאורה תמוה הא רק ז' מצות נצטוו ולא בבל תוסיף, ואף שחייבין מיתה בלמוד תורה ובשביתה, אינו משום הוספה, אלא בתורה משום "לנו מורשה" - ולא להם, והוי כגזל, כמפורש בסנהדרין (נט, א). ובשבת מקרא ד"לא ישבותו", ולא שייך זה במצות אחרות, ואף כשישבות שלא למצוה אם יקבע איזה יום לעצמו למנוחה אסור, דזהו רבותא דאמר רבינא אפילו שני בשבת, ופרש"י דלא תימא שביתה דקאמר ר"ל שביתה לשום חובה כגון בשבת שהוא יום שביתה לישראל, או אחד בשבת ששבותין בו, אלא מנוחה בעלמא קא אסר להו.

וצריך לומר שדין זה הוא משום שמפרש טעם איסור שביתה שהוא גזה"כ שהוא כדי שלא יתראה כחדוש דת שזה אסור להם, דהא צריכין לקיים הז' מצות משום שנצטוו בתורה והודיענו ע"י משה רבינו שבני נח מקודם נצטוו בהן כדכתב ברמב"ם (ספ"ח דמלכים), ובקביעות יום לשביתה ולחג אף שלא למצוה נראה לכל כחדוש דת, ולכן אסרה להם תורה בכל אופן, וא"כ יש למילף מזה שלחדש דת ממש דהוא לעשות מצות לעצמן מדעתן לכוונת חיוב, כהא

דהערביים שהנהיג להם מוחמד מצות לחדוש דת, אף כשיאמינו בה' ויקיימו הז' מצות יתחייבו מיתה בידי שמים ע"ז שחדשו דת.

ואף שנמצא שדרש בזה הרמב"ם טעמא דקרא, מצינו שגם המאירי דרש בזה טעם, שכתב בסנהדרין (נט, א) בן נח שראינוהו מתחסד וקובע לעצמו ימי מנוחה שבת או יום טוב ראוי ליענש, אע"פ שלא נהרג, שזה נראה כמי שהוא מבני עמנו וילמדו אחרים הימנו. ואולי משום שהוא מלתא דתמיהא דרשו בה טעמים, וסובר הרמב"ם שהוא מטעם דנראה כחדוש דת, ולמד מזה דלחדש דת נמי אסורין אף בשאר מצות, וחייבין מיתה ביד"ש.

האם באמת יקבל שכר

ומש"כ הרמב"ם (שם הלכה י) שבן נח שרצה לעשות מצוה משאר מצות התורה כדי לקבל שכר אין מונעין אותו מלעשותה כהלכתה, הוא רק היתר כפשטות לשונו, אבל לא יקבל שכר על זה, ו"כדי לקבל שכר" שכתב, הוא מחשבת הבן נח, ולרבותא נקט שאף שהוא לכוונת מצוה אין מונעין אותו. והוא מוכרח דאם היה מקבל שכר איך שייך לחדש שלא ימנעו אותו, דכיון דהשי"ת רוצה בזה ונותן לו שכר איך נמנעו מזה, והיה לו רק לומר בן נח שרצה לעשות מצוה משאר מצות התורה יש לו קבול שכר, וממילא היינו יודעין שאין מונעין אותו, ולכן ברור שסובר שאין לו שכר רק שלא נאסר מזה ואין מונעין אותו מלעשותה.

ואף למה שאיתא ברדב"ז חלוק הדין מצד כוונתו, נראה שהוא לענין האיסור והמניעה מלעשות, אבל יודה שאין לו שכר כההכרח שכתבתי מלשון הרמב"ם. ומה שמסיק ומ"מ במצות שצריכין קדושה וטהרה כגון תפילין ס"ת ומזוזה אני חוכך להחמיר שלא יניחו אותם לעשותן, הוא ג"כ חלוק לענין להניח אותם לעשות, משום שבקדושה דסת"מ אנו מחוייבין מצד הקדושה שלא יהיו בידם, אבל שכר ליכא להם גם על שאר מצות.

הגע בעצמך לר' יוסף למאי דהיה סבור מתחלה (ב"ק פז, א) דאינו מצוה ועושה עדיף, היתכן שהיה סובר שבן נח יש לו עוד יותר שכר מישראל כשמקיים מצוה, אלא ודאי ברור ופשוט שבני נח שלא ניתן להם התורה לא הוי להם שום מעלה בקיום המצות שאינם מעשה מצות כלל. ורק לישראל שאף אלו שלא נצטוו באיזה מצות, ואף סומא לר' יהודה שפטור מכולם, וכן קטנים אף שפטורים, מ"מ התורה כולה ניתנה לכולם, ולכן אף לאלו שפטורין הוא מעשה מצוה ורצון השי"ת הוא כשיעשו, ולכן יש להם שכר.

אך במאירי (סנהדרין נט, א) משמע שיש לו שכר, שכתב בעוסק בעיקרי ז' מצות ובפרטיהם מכבדין אותו אפילו ככ"ג, וכ"ש אם חקירתו לדעת עד תכלית שלימות תורתנו כדי להתגייר, וכ"ש אם עוסק ומקיים עיקרי מצותיה לשמה אף בשאר חלקים שבה שלא מז' מצות. דכיון שכתב כ"ש משמע שגם בזה הוא כעוסק בז' מצות שיש לו שכר. אבל כיון שבארתי שזה לא אפשר מוכרחין לומר שאיזה טעות סופר יש שם, וכדמוכרח מהא דכתב כ"ש שודאי הוא טעות, דאיזה כ"ש הוא לעוסק בתורה כדי שאם תמצא חן בעיניו יתגייר, דאף להתגייר ודאי ליכא כ"ש מעוסק בז' מצות שמחוייב בהן.

וכ"ש ברק אם ימצא חן שליכא כ"ש, ואדרבה ספק גדול אם יש בזה איזה מעלה, גם איזה כ"ש שייך לומר על עוסק בשאר חלקים שבה שלא מז' מצות, דהא חדוש גדול הוא שמותר ללמוד בהן, דהא בגמ' לא אמר אלא בעוסק בז' מצות ואיך נאמר ע"ז עוד שהוא כ"ש, ולכן ודאי טעות סופר ואין אנו אחראין על ספרים הנמצאים בכת"י כדכתבתי לעיל.

ומש"כ כתר"ה שהרמב"ם (מילה ג, ז) שכתב בעכו"ם שבא לחתוך ערלתו מפני מכה אסור, אע"פ שנעשית מצוה ברפואה זו לפיכך, אם נתכוין למילה מצוה למול שכוונתו לקיום מצות מילה ולא לגרות. **הוא הבל שכוונת הרמב"ם בנתכוין למול לגרות כדפירש הכס"מ.** ואם יש לו מורנא שמתרפא בהמילה אסור למולו מצד איסור רפואה כיון דעדיין עכו"ם הוא ואף שרוצה להתגייר הא לא נתכוין למצוה וצריכין אנו לדחות, ויש גם לחוש שיחזור בו ולא יטבול, ואף אחר שיטבול לא ישמור דיני התורה, לכן איכא עדיין איסור הרפואה לעכו"ם עד אחר שיטבול דנעשה כבר כישראל ממש. זהו פירוש המוכרח בדברי הרמב"ם.

מה שכתב הגאון הנ"ל שכוונת הרמב"ם בהלכות מילה שמל לשם מילה, לכאורה אינו נכון כפי שמבואר בשו"ת הרמב"ם (סימן קמח) [שלא היה תחת יד האגר"מ] שההיתר למול מבוסס על מש"כ בהלכות מלכים שגוי יכול לקיים מצוות. עוד מבואר שם ברמב"ם להדיא שגוי מקבל שכר על המצוות שעושה, ואפילו מצות מילה.

וז"ל בדבר מילת הגויים והערלים המותר לישראל לקבל זאת על עצמו אם לאו, והיש הפרש בין הישמעאלים והנוצרים בזה אם לאו, ומה פרוש הברייתא ת"ר ישראל מל את הגוי לשם גר, לאפוקי משום מוראנא, דלא. וגוי לא ימול את ישראל וכו', מה באה ללמדנו במ"ש ישראל מל את הגוי לשם גר.

והשיב הרמב"ם שמותר לישראל למול הגוי אם רוצה הגוי לכרות הערלה ולהסירה, לפי שכל מצוה שהגוי עושה, נותנין לו עליה שכר, אבל אינו כמי שהוא מצווה ועושה, ובלבד שיעשנה כשהוא מודה בנבואת משה רבינו המצווה זאת מפי אלקים יתעלה, ומאמין בזה, ולא שיעשנה (לסבה) אחרת או על פי דעה שראה לעצמו, כמו שנתבאר בבביתא של ר' אליעזר בן יעקב וכמו שבארנו אנו בסוף חבורנו הגדול. ומאחר שאמרה הברייתא ישראל מל את הגוי לשם גר וזה ברור וידוע, שמי שמתגייר, יימול, היה עולה בדעתנו, שלא אמרה לשם גר אלא למעוטי מילת הגוי ושאסור למולו אם יישאר בגיותו גוי מהול. ולכן באר לנו התלמוד, שאין כוונת לשם גר למעוטי לשם מילה כשהוא נשאר גוי, אלא למעוטי מוראנה, ר"ל אם היה בו חולי בראש הערלה, אסור לישראל לחתכה כדי לרפאו ולהצילו, אף על פי שבכריתתו יש אופן מה מן המצוה, הואיל ואין כוונתו לימול ואינו מתכוון אלא להתרפאות לבד, וזה אסור. וזה הדין בנוי על העיקר הידוע, שאסור להציל גוי מכליון, לאומרם הגויים והכותים לא מעלין ולא מורדין. וזה הדין למדים מאומרו יתעלה "ולא תחנם", ואין כוונתו שאסור למול גוי. ואין הפרש בזה בין ישמעאלי לנוצרי. ובכל עת שיבוא אלינו, שנמול אותו לשם מילה, מותר לנו למולו, אף על פי שהוא נשאר בגיותו.

ואולי בזה שכתב הרמב"ם ולא שיעשנה לסבה אחרת או על פי דעה שראה לעצמו, מתרץ קושיית הגרמ"פ זצ"ל, שזה שכתב הרמב"ם שגוי אינו יכול לחדש דת, היינו שעושה המצוה על דעת עצמו, אבל כשעושה המצוה כ"מצוה של ישראל", רק כאינו מצווה ועושה, שפיר דמי.

בגדר איסור גוי ששבת

על פי דברי הרמב"ם אלה שגדר האיסור של גוי ששבת הוא שאין לו לחדש דת, תי' המנ"ח קושיא על הא דתנן במכשירין (ב, ז; יומא פד, ב) בתינוק שנמצא מושלך, שאם מחצה עכו"ם ומחצה ישראל, חייב לעשות מצוות מספק. וקשה, איך יוכל לקיים מצות שבת מספק והלא גוי ששבת חייב מיתה, [וכן הקשה בפרשת דרכים (דרוש ראשון) על הא דאיתא שהאבות קיימו כל התורה, איך שמרו שבת]. ותי' המנ"ח שבאסופי אין איסור משום גוי ששבת, והיינו טעמא שאסופי השומר שבת מספק לא חשיב מחדש דת, אלא דחושש שהוא יהודי.

והנה גדר זה של מחדש דת משמע בדברי הרמב"ם (שם) גבי לענין עכו"ם העוסק בתורה, ואם כן ליסודו של המנ"ח יש לומר שאסופי זה מותר בלימוד תורה שאין הוא לומד מחדש דת אלא כדי לקיים את המצוות שהוא חייב מספק. ובפי' הר"ש למשנה (מכשירין שם) מבואר להדיא דלא כן, שהביא מהתוספתא שאסופי זה נותנין עליו חומרי ישראל וחומרי עכו"ם, ופירש שחומרי עכו"ם היינו כגון הא ששנינו שאסור לו לעסוק בתורה (כמבואר בסנהדרין נט, א), ומבואר בדברי הר"ש שאף בלימוד תורה אסור. [ובאמת בפירוש המשנה להרמב"ם שם לא משמע שאסור לו לעסוק תורה, ורק פירש שהוא כישראל לענין אם הזיק שורו שחייב חצי נזק, ולשאר הדברים הוא ספק לחומרא (וכמבואר כן בכתובות טו, ב)].